

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2018, pp. 200-211.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2018.140846>

УДК 373.3.011.3 – 051

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Тетяна НАДІМ'ЯНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) tanynad61@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4330-304X>

Research ID: M-8566-2018 <http://www.researcherid.com/rid/M-8566-2018>

Статтю подано до редакції / The article is submitted to the editorial board
19.08.2018

Статтю опубліковано / The article is published 15.11.2018

У статті розглянуто проблеми комунікації як специфічної форми спілкування та обміну інформацією. Проаналізовано компоненти професійно-педагогічної комунікації як особливого виду діяльності учителя початкової школи. Наголошено, що педагогічна діяльність, яка ґрунтується на спілкуванні з учнями, має бути базована на гуманістичних засадах та культурі мовлення. З'ясовано важливість основних засобів комунікації – вербальної, невербальної, інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж.

Ключові слова: комунікація, професійно-педагогічна комунікація, гуманізація спілкування, мовлення.

SPECIFIC FEATURES OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN THE ACTIVITIES OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER

Tetiana NADIMYANOVA,

Ph.D. in Education, assistant professor of pedagogy and methodology of elementary education Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) tanynad61@gmail.com

The article examines the problems of communication as a specific form of interaction and information exchange, which is conducted according to certain rules

and norms. Aim of the article – to analyse the problems of professional-pedagogical communication as certain quality of teacher that assists successful cooperation at the level of relations «subject-subject».

The components of professional-pedagogical communication as a specific type of educational work and the features of elementary school teacher are analyzed. It is emphasized, that educational work, which is based on communication with the pupils, facilitates not only an information exchange, sympathy, cognition of personality and self-fulfillment, but most notably it must be based on humanistic ideas, i. e. the ability to listen, understand and create favorable psychological atmosphere. It was discovered, that verbal and non-verbal communications are essential in professional-pedagogical work of a teacher. Speech of a teacher, as well as his/her facial expression, pantomimicry, posture and visual contact contribute to the harmonization of relations. The importance of the usage of IT on the basis of computers' networks in elementary school is emphasized.

Thus, professional-pedagogical communication as a certain system of interconnections and teacher's communication is realized through verbal and non-verbal means. The usage of information and communication technologies, which play a crucial role in an interpersonal connection and demand from a teacher a variety of skills and expertise. Can be the power of the word to fill in the criterion of truth.

The conducted research does not conclude all of the aspects of the given problem. The issues of developing of speech culture among youth, the necessity to train a humanitarian communication among pupils, culture of computers' usage in learning activity of elementary school pupils, still remain topical.

Key words: communication, professional-pedagogical communication, humanization of communication, speech.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства, оновлення усіх сфер його соціального й духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який має відповідати європейським стандартам. Традиційна школа, орієнтована на передавання знань, умінь та навичок не завжди може викликати зацікавленість учнів до навчання. Тому одним із актуальних питань освіти є упровадження концепції «Нової української школи», завданнями якої є: перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної; надання свободи у діяльності вчителя; розвиток зацікавлення і підвищення мотивації учнів у навчанні; повага до гідності учня, створення умов для саморозвитку і самовираження учнів [7]

Необхідність нових підходів до змісту навчання учнів продиктовані сьогоденням, оскільки з розширенням впливу новітніх інформаційних технологій модифікуються компоненти навчального процесу у загальноосвітній школі, й, насамперед, її початкової ланки, яка переймає на себе чи не найбільші завдання з реалізації освітніх, виховних процесів, що ґрунтуються на розвиткові здібностей, талантів, обдаровань дітей, задовольняють їхні інтереси й запити, сприяють самостійному пошуку і розв'язанню багатьох питань.

Без сумніву, удосконалити освітній процес може компетентний учитель, який для учнів є партнером, помічником, радником, тим, хто відстоює його інтереси. Сучасний учитель повинен мати не тільки добру фахову підготовку, а й бути готовим до взаємодії з учнями у різноманітних ситуаціях, використовувати інтерактивні форми й засоби навчально-пізнавальної діяльності учнів, доцільно послуговуватися багатьма засобами комунікації – вербальною й невербальною, матеріальною та технічною тощо. Ми звикли розуміти, що комунікація – це форма зв'язку, процес передачі певної інформації з різних джерел за допомогою конкретних засобів. Для учителя поняття «комунікація» – це складний процес, який передбачає не лише уміння педагогічного спілкування, що «забезпечує обмін інформацією, співпереживання, пізнання особистості, самоутвердження, продуктивну організацію взаємодії [5, 435], а й володіння технічними засобами, спрямованими на реалізацію навчальної мети шляхом використання інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж.

Однак можна стверджувати, що в сучасній школі (а початкова, на жаль, не є винятком) й надалі існують суперечності між вимогами до педагогічної техніки учителя і рівнем культури особистісного спілкування; формуванням мовленнєвої культури у молодших школярів та дотриманням норм мовного етикету учителем; оволодінням елементами комп'ютерної грамотності учнями молодшого шкільного віку й недооцінкою деякими учителями необхідності використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання початкової школи. Тому професійний рівень оволодіння педагогічними комунікаціями учителем початкової школи перетворює його на розвинену особистість, здатну до продуктивної педагогічної діяльності, високої культури спілкування на суб'єкт-суб'єктному рівні, підвищує соціальну мобільність, дозволяє вільно входити в інформаційний простір.

Аналіз досліджень Проблеми вивчення сутності комунікацій у різних аспектах стали центром досліджень багатьох наукових студій – філософії (І. Гапійчук, О. Грейліх, Я. Коломинський, В. Кремень, Г. Микитюк, С. Терещук, І. Шитова, Є. Юрківський), психології (І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, В. Семиченко, І. Цимбалюк), педагогічної майстерності (В. Абрамян, Ш. Амонашвілі, Н. Бутенко, Н. Волкова, І. Зязюн, В. Кан-Калік, Г. Сагач, І. Синиця, В. Сухомлинський, П. Щербань), мовознавства (В. Абрамович, Ф. Бацевич, Л. Завгородня, Я. Радевич-Винницький, В. Пасинок, Л. Полюга, О. Потєбня, Л. Щерба, О. Штепа), дидактики (Н. Бібік, А. Бойко, Л. Варзацька, М. Вашуленко, К. Корса, М. Забродський, О. Савченко) та ін.

Поняття комунікації має різні тлумачення у філософській, психолого-педагогічній, лінгводидактичній науках. Так, на думку Ф. Бацевича, комунікація – це смисловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії, спілкування; складова спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією; складний, символічний, особистісний, трансакційний, часто неусвідомлюваний процес обміну знаками, під час якого транслюється певна інформація зовнішнього або внутрішнього характеру, а також демонструються в статусні ролі, в яких перебувають учасники спілкування стосовно один одного [2, 79].

На думку А. Соколова, комунікація – специфічна форма спілкування, обмін інформацією між людьми за допомогою знаків і символів, при якому інформація передається цілеспрямовано, сприймається вибірково, а взаємодія здійснюється за певними правилами та нормами [9, 185].

У педагогічному словнику С. Гончаренка поняття комунікації сформульоване як «риси особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми, товариськість. Формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі» [6, 48].

Сучасний науковець-педагог Н. Волкова зазначає, що комунікація є двостороннім потоком інформації. У ньому важливі якість передавання інформації, її повнота, зміст, форма, що дає змогу не лише оперативно і правильно сформулювати уявлення про відповідну проблему, а й обрати партнерів, розробити її стратегію і тактику, визначити адекватні методи і засоби реалізації конкретних цілей [4, 421].

У багаточисельних дослідженнях науковці обґрунтовували технології розвитку комунікативної компетентності учителя, його культуру педагогічного спілкування й комунікативну майстерність, психологічні механізми педагогічного спілкування, мовленнєву компетентність, яка полягає у мистецтві володіння словом. Однак для учителя важливою є й залишатиметься професійно-педагогічна комунікація як особливий вид педагогічної діяльності. Особливо, коли йдеться про учителя початкової школи.

Мета статті – проаналізувати проблеми професійно-педагогічної комунікації як певної якості учителя, що сприяє успішній взаємодії на рівні суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Виклад основного матеріалу. Питання ефективності обміну інформацією (комунікації) – проблема багатовікової практики. Вона бере свій початок з прадавніх часів, коли людина намагалася передати інформацію піктографічним письмом. Перші спроби обґрунтування людської комунікації, культури передачі інформації та її обміну віднаходимо у творах видатних філософів і мислителів Стародавньої Греції (Демос-

фен, Сократ, Платон, Арістотель) й Стародавнього Риму (Аврелій, Цицерон, Квінтіліан та ін), які заклали основи риторики й герменевтики [10].

З розвитком наукової думки у Західній Європі (XVI – XIX ст.) проблеми комунікації почали оформлюватися у дидактичні теорії Я. А. Коменського, Ж.Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, А. Ф. Дістервега та ін.

Завдяки відновленню національної, культурної, економічної й політичної незалежності України сьогодні з'явилась можливість повернутися до забутих імен славетних просвітників та педагогів минулого – О. Духновича, Б. Грінченка, С. Русової, І. Огієнка (о. Іларіона), Г. Ващенко та ін. Виразники ідей гуманізму, становлення національної школи в Україні, вони послуговувалися традиційними засобами передачі педагогічної мудрості, яка вкладалася у зміст навчальних книг, підручників, оповідей, статей, повчань, рекомендацій тощо.

Сьогодні комунікативні процеси характеризуються низкою здібностей людини, що виявляються у швидкості, глибині та міцності опанування засобів і прийомів діяльності, а саме: умінні слухати, сприймати та відтворювати інформацію, вести діалог, перемовини, брати участь у дискусіях, переконувати і відстоювати свою точку зору.

Для учителя комунікативність є суттєвою рисою, оскільки він не лише навчає учня вчитися, «спонукає до певної поведінки, коригує моральні, інтелектуальні й комунікативні риси» [4, 422] а формує особистість, здатну вільно діяти в соціумі.

Одним із джерел розвитку комунікативних здібностей учителя є професійно-педагогічна комунікація як особливий вид активного взаємообміну інформацією у професійній педагогічній діяльності.

Щодо підходів тлумачення професійно-педагогічної комунікації, то її слід розглядати як: дію (однобічний процес передачі сигналів без здійснення зворотного зв'язку); як взаємодію (двосторонній процес обміну інформацією); як комунікативний процес, в якому комуніканти по черзі і безперервно виступають в ролі джерела і одержувача інформації [1, 176].

Професійно-педагогічна комунікація – це система безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин [5, 8].

Професійно-педагогічна комунікація складається з низки компонентів: педагогічного спілкування; соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі, педагогічних конфліктів, які супроводжують людину засобів професійної комунікації (вербальної і невербальної), комп'ютерних засобів як нового виду комунікацій.

Проаналізуємо ці компоненти сукупно у практичній діяльності учителя початкової школи.

Професійна педагогічна діяльність ґрунтується, перш за все, на спілкуванні з учнями. А вміння майстерно організувати його, урахувавши особистісні якості вихованців, знання правил та вимог педагогічного спілкування – завдання кожного учителя, і головне – учителя початкової школи. Саме у процесі педагогічного спілкування розкривається не лише професіоналізм учителя, його майстерність, педагогічний артистизм, а й особистісні якості – щирість, душевність, людяність, доброта, об'єктивність. Те, що визначається поняттям «гуманність». У наш непростий час, коли, на жаль, нівелюються моральні принципи, а на їхнє місце приходять духовне зубожіння, ці якості для вчителя мають бути пріоритетними. Адже кожен учень – це яскрава і неповторна особистість із своїм «Я», світобаченням, бажанням бути почутим.

Відома фраза Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив», яку він промовив до учня, котрий прийшов до нього навчатися риторичному мистецтву, є свідченням того, що спілкування – це не просто уміння, а мистецтво. Педагогічне спілкування і є тим мистецтвом, за допомогою якого учитель формує **особистість**, здатну використовувати знання у практичній діяльності, мислити й діяти в соціумі, що вимагає самостійних, ініціативних і відповідальних, високоосвічених.

Проблема спілкування набуває сьогодні особливого значення, головне – для дітей та молоді. На превеликий жаль, потік шаленої інформації, подекуди сумнівної, згубно впливає на дитину, яка, немов губка, усмоктує все – і хороше, і погане. Тому школа не повинна перетворити життя дитини на одноманітну, штучно створену ситуацію.

Учень, який уперше переступає поріг школи, з нетерпінням чекає першої зустрічі з новими друзями – учителями й однокласниками. Він назавжди запам'ятає ту мить, коли учитель ласкаво промовить: *«Доброго дня. Від сьогодні – ми велика сім'я. Нам разом вирушати до прекрасної країни Знать, яка чекає на вас. Давайте візьмемось за руки, посміхнемось одне-одному й побажаємо успіху»*. Чим більше використовуватиме учитель доброзичливих слів у практиці роботи, тим вищим буде його авторитет серед учнів. Адже щодня учневі початкової школи, «робочий тиждень» якого сягає від двадцяти до двадцяти п'яти – тридцяти годин (плюс виконання усних та письмових домашніх завдань), доводиться чути у наказовій формі безліч зауважень, докорів, настанов як від учителів, так і від батьків: *«не розмовляй на уроці», «не крутись», «сядь рівно», «не дивись у вікно», «пиши охайно», «пиши швидше», «не бігай», «не заважай»* тощо. Тому педагогічне спілкування повинно бути

базованим на гуманістичних засадах – умінні вислухати, почути й зрозуміти, допомогти.

Учитель повинен пам'ятати, що за гуманізації педагогічного спілкування змінюються пріоритети в оцінці особистісних вчинків учня, має вірити у можливість кожного з них, підтримувати їхні зусилля в складних ситуаціях, виражати упевненість в досягненні позитивного результату.

На шляху до гуманізації педагогічного спілкування у початковій школі слухними будуть поради Ш. Амонашвілі, автора гуманно-особистісної школи:

- *спілкуйтеся з дитиною як з дорослою людиною;*
- *смійтеся разом з дітьми, веселіться, грайтеся;*
- *навчіться вибачатись перед дитиною;*
- *залучайте батьків до шкільного життя, пропонуйте їм відвідувати уроки;*
- *провокуйте дискусію з дітьми. Подякуйте опісля;*
- *вводьте на уроках миттєвості мовчання, думання (про себе, про рідних, про добро і зло, вміння відчувати серцем);*
- *допускайте на уроці помилки. Надавайте дітям можливість виявити їх і виправити. Подякуйте за сприяння;*
- *не ставте у приклад одного учня іншому, ні за старанністю, ні за поведінкою;*
- *виявляйте своє оптимістичне ставлення до можливостей учня.*
- *Особливо коли його спіткала невдача [12].*

Для учня початкової школи критерієм істини у багатьох випадках стає слово учителя. Спілкування учителя з учнями базоване на культурі мовлення, якої учитель навчає. Не лише педагогічна майстерність, бездоганне знання свого предмета, досконалість методичних прийомів, а й словесно-естетичний рівень подання знань формує особистість. Прикро, коли цей рівень не досконалий, коли учитель байдужий до свого мовлення і до мовлення учнів. Тому однією із складових професійного статусу і соціальної ролі учителя є його мовна культура. Адже мова виражає не тільки думку. Слово стимулює свідомість, підпорядковує її собі.

Кожен учитель повинен володіти здоровим, неупередженим відчуттям мови, постійно стежити за змінами, які відбуваються в нормах вимови, наголошування, слововживання тощо. Як зауважує Леся Лужецька «...педагог мусить невтомно працювати над збагаченням та вдосконаленням свого мовлення, опановуючи норми української літературної мови, доречно використовуючи багатство лексичних засобів виразності мовлення, якими багата наша мова [11, 439].

Сучасні учні початкової школи мають достатній словниковий запас «нових» слів: *айфон, планшет, таджет, фейсбук* та ін. Слова іншомовного походження, значення яких не зрозумілі малому школярикові, стають нормою для них. З першого року навчання у школі діти намагаються опанувати іноземну мову – англійську, німецьку та ін. Доволі часто батьки нарікають: «Ще добре не знають своєї, а вже треба вчити іноземну». Вони мають рацію. Знання іноземної мови – це добре і корисно, але воно має бути усвідомленим. Слід пам'ятати, що діти мають найбільші успіхи в пізнанні світу саме рідною мовою. К. Ушинський писав, що коли навчання дитини «суперечить природженому національному її характеру, то ця мова ніколи не матиме такого сильного впливу на її духовний розвиток, який мала б рідна мова, ніколи не проникне так глибоко в її дух і тіло, ніколи не пустить такого глибокого, здорового коріння, яке обіцяло б багатий, пишний розвиток» [13, 127].

Сучасна молодь, починаючи з учнів початкової школи, на жаль, послуговується у спілкуванні сумнівною лексикою, надто далекою від літературної мови: *тіна, по ходу, прикинь, прикольно, стрьомно* тощо. Бо це – «по-сучасному». Така думка є оманливою, можливо й небезпечною. Адже **наша**, українська мова – напрочуд милозвучна, багата, глибинна. «Вибір потрібного слова, правильне його вживання – неодмінна ознака яскравого й виразного мовлення. Щоб точно передати думку співрозмовника, необхідно досконало володіти мовою, якою розмовляємо», – зазначає І. Вихованць [3, 125]

Вважаємо, що і діти, і їхні батьки повинні знати й пам'ятати про мовні обов'язки. З цього приводу корисними стануть поради :

1. *Мова – запорука існування народу.*
2. *Розмовляй рідною мовою скрізь, де її розуміють. Не поступайся своїми мовними правами заради вигоди.*
3. *Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять за те, що вона – мати.*
4. *Сім'я – первинний осередок нації, її має жити культ рідної мови. Тому розмовляй у сім'ї мовою своєї нації. Не вмієш – учись.*
5. *У твоїй хаті завжди мають бути українські книжки, журнали, газети, дитячі видання.*
6. *Не будь байдужим до найменших обмежень чи зневаги української мови.*
7. *Пам'ятай: найкращі вчителі мови для дітей – це мати і батько.*
8. *Вивчай інші мови, адже «хто не знає чужих мов, той нічого не відає про свою власну мову»(Й. В. Гете).*

9. У наш час доволі поширені змішані шлюби. В ідеалі у таких родинах повинні звучати обидві мови, при чому кожна – у своєму літературному варіанті.

10. Нашому поколінню випало складне і відповідальне завдання – відродження української мови, державності, нації. За нас цього ніхто не зробить. Це наш історичний обов'язок, виправдання нашого перебування на цьому світі [8, 29].

Проблеми комунікації і мовної культури не є суто академічними. Вони невід'ємні як від проблеми педагогічного спілкування, педагогічної культури, етики, так і від культури загальної, проблеми освіченості. Чим ґрунтовнішими є знання учителя в галузі мовної (вербальної) комунікації, тим більш незалежною є його свідомість, тим успішнішою стає професійно-педагогічна діяльність.

Удосконалення мовленнєвих умінь та навичок, збагачення лексичного складу мови, збільшення обсягу зв'язних висловлювань в учнів відбувається за умови, якщо учитель послуговується правильним вибором мовних засобів. «Правильна вимова, вільне, невимушене оперування словом, відмова від вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів та психологічних пауз, взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами і мімікою – необхідні елементи мовної культури» [4, 431]. Учитель повинен створити атмосферу емоційного комфорту для кожного учасника навчально-виховного процесу. А вона можлива за умови діалогізації спілкування, у ході якого учні та вчитель стають рівноправними учасниками подій, розмов, дискусій з правом на свою власну думку, міркування, погляди.

Неабияку роль у процесі професійно-педагогічного спілкування учителя відіграє *невербальна* (безсловесна) комунікація. Як правило, вона відбувається мимовільно, неусвідомлено. Подекуди різні засоби невербальної комунікації (міміка, пантоміміка, поза, погляд, дистанція, зовнішній вигляд) є виразнішими й дієвішими носіями інформації, аніж слова. Учитель повинен знати, що учні початкових класів – найоб'єктивніші судді. Вони «читають» по очах і виразу обличчя його настрій, розуміються на гарній поставі, рухах, зовнішньому вигляді як виразнику загальної культури учителя. Відкритий, доброзичливий погляд учителя сприяє кращому розумінню і засвоєнню почутого, є важливим не лише для встановлення взаємодії, а й для задоволення емоційних потреб дитини. Якщо спитати учня початкової школи яким буває мамин погляд, у

відповідь почуємо: *ласкавим, ніжним, теплим, щирим, добрим, ясным, іноді вимогливым*. Таким, на нашу думку, має бути й погляд учителя, який щодня перебуває зі своїми вихованцями. Щоб запобігти конфліктним ситуаціям, демонстрація учителем упевненості, внутрішньої сили – його міміка, пантоміміка, постава, візуальний контакт говорять про здатність утримувати ініціативу у спілкуванні, сприяють гармонізації стосунків.

Сучасний учень початкової школи чимало часу проводить в інформаційному Інтернет-просторі. Це сприяє розвитку його інформаційної компетентності, коли дитина, засвоюючи нове, розширює коло спілкування, знайомиться з різними думками, набуває вміння порівнювати й оцінювати інформацію, пробує створювати нове й цікаве для себе та інших. Використання комп'ютера як основного технічного засобу навчання дозволяє розширити рамки підручника, підвищує якість знань, допомагає долати труднощі, створює сприятливі умови для кращого взаєморозуміння учителя й учнів та їх співпраці у навчальному процесі. Однак, інтенсивний інтелектуальний та творчий розвиток не гарантує того, що учень успішно адаптується до запитів і вимог соціального середовища: за недостатньої мотивації до навчальної роботи учні часто відволікаються на комп'ютерні ігри, спілкування «по монітору» позбавляє його мовної культури.

Молодший школяр набуває досвіду спілкування саме у школі. Вчителеві потрібно пам'ятати, що сучасний учень початкової школи – це учень, який:

- взаємодіє з іншими усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей в різних комунікативних ситуаціях;

- аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, медіа-текстах та використовує її;

- сприймає художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду;

- висловлює думки, почуття та ставлення, взаємодіє з іншими письмово та в режимі он-лайн, дотримується мовних норм;

- досліджує індивідуальне мовлення – своє та інших, використовує це для власної мовної творчості [7].

Сьогоднішнє століття означене напруженим пошуком нового світо-розуміння, нових перспектив розвитку компетентної особистості, до якої належить й учитель. «Ніхто не може зробити людей мудрими, крім мудрого, ніхто – красномовними, крім красномовного, ніхто – високоморальними і добродієчними, за винятком високоморального і добродієчного» [10, 176], наголошував Я. А. Коменський, прагнучи підняти

авторитет учителя. У наш час це можливо лише за підтримки його соціального й професійного статусу, бо саме від нього чекають реальних змін в освіті.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Професійно-педагогічна комунікація як особливий вид педагогічної діяльності та певна система зв'язків, взаємодій педагога реалізується за допомогою вербальних і невербальних засобів, використання інформаційно-комунікативних технологій, які у міжособистісному зв'язку відіграють важливу роль і вимагають від учителя дотримання різноманітних умінь і навичок, базованих на принципах гуманізму, культурі спілкування, що виявляється у збереженні загальнолюдських цінностей. Проте, могутня сила слова залишається критерієм істини.

Здійснене дослідження не висчерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Надалі залишаються актуальними питання, пов'язані з формуванням культури мовлення учнівської молоді; необхідності виховання гуманного спілкування у шкільному середовищі; культури використання комп'ютерних технологій в освітній діяльності учнів початкової школи; підняття ролі сучасного учителя й підтримки його соціального статусу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балакіна, Л. Л. (2007) *Теорія комунікації як основа педагогічної взаємодії*. Філософія освіти, 1, 175 – 178.
2. Бацевич, Ф. С. (2007) *Словник термінів міжкультурної комунікації*. Київ, Довіра.
3. Вихованець, І. Р. (1990) *Таїна слова*. Київ, Радянська школа.
4. Волкова, Н. П. (2002) *Педагогіка*. Київ, Академія.
5. Волкова, Н. П. (2006) *Професійно-педагогічні комунікації*. Київ, Альма-матер.
6. Гончаренко, С. У. (1997) *Український педагогічний словник*. Київ, Либідь.
7. *Державний стандарт початкової загальної освіти* Взято з <http://mon.gov.ua/content/project.pdf>
8. Іванишин, В. (1994) *Мова і нація*. Дрогобич, Відродження.
9. Ковальчук, Л. О. (2007) *Основи педагогічної майстерності*. Львів, Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка.
10. Кравець, В. (1996) *Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва*. Тернопіль.
11. Лузецька, Л. (2011). Лексичні засоби виразності мовлення та їхня роль у становленні мовної особистості майбутнього вчителя. *Рідне слово в етнокультурному вимірі. Матеріали Третьої Міжнародної науково-практичної конференції*. Дрогобич, Посвіт, 438 – 444.
12. Мостова Т. (2002). Світ на ім'я Амонашвілі. *Освіта України*. 79, 8.
13. Ушинський К. Д. (1975) *Рідне слово*. Том 1. Київ, Радянська школа.

REFERENCES

1. Balakina L.L. (2007). *Teoria komunikatsii iak osnova pedahohichnoi vzaie-modii*. *Filosofia osvity [Theory of communication as basics of pedagogical cooperation]*. *Philosophy of education*, no. 1, pp. 175 – 178. [in Ukrainian]
2. Batsevych F. S. (2007). *Slovyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii [The dictionary of intercultural communication]*. Kyiv: Dovira. [in Ukrainian]
3. Vykhovanets I. R. (1990). *Taina slova. [The mystery of a word]*. Kyiv, Radyans'ka shkola. [in Ukrainian]
4. Volkova N. P. (2002). *Pedahohika. [Pedagogy]* Kyiv, Akademy [in Ukrainian]
5. Volkova N. P. (2006). *Profesiino-pedahohichni komunikatsii. [Professional-pedagogical communications]* Kyiv: Alma-mater [in Ukrainian]
6. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]* Kyiv: Lybid. [in Ukrainian]
7. Derzhavnyi standart pochatkovoï zahalnoi osvity *[State standard of elementary school education]*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/content//project.pdf> [in Ukrainian]
8. Ivanyshyn V. (1994). *Mova i natsiia [Language and nation]*. Drohobych: Vidrodzhennia. [in Ukrainian]
9. Kovalchuk L. O. (2007). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti [Basics of pedagogical art]*. Lviv: Publishing Center of Lviv Ivan Franko National University [in Ukrainian]
10. Kravets V. (1994) *Istoriia klasychnoi zarubizhnoi pedahohiky ta shkilnytstva [The history of classical foreign pedagogy]* Ternopil. [in Ukrainian]
11. Luzhetska L. (2011). *Leksychni zasoby vyraznosti movlennia ta yikhnia rol u stanovleni movnoi osobystosti maibutnoho vchytelia. Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri. Materialy tret'oi Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii [lexical means of expressive speech and their role in shaping of a future teacher's speech personality] Materials Trid International Scientific Conference.* (pp. 438 – 444). Drohobych: Posvit. [in Ukrainian]
12. Mostova T. (2002). *Svit na imia Amonashvili [World named Amonachvili]*. *Osvita Ukrainy – Education of Ukrainian*, no. 79, 8 [in Ukrainian]
13. Ushynskyi K. D. (1975). *Ridne slovo. [Native word]* V. B. 1. [in Ukrainian]